

Gulyás Éva

Kamill testvér kalandozásai a XX. században

Fr. Kovács Kamill ferences testvér önéletrajza című munkájáról (Bp. 1989.)

A jázsági származású ferences testvér és neves búcsúvezető Kovács Sándor, rendi nevén Kamill testvér visszaemlékezéseit olvashatjuk ebben a könyvben. Ezek a vallomások, levelek a vallásos népelet fontos dokumentumai, segítségükkel képet alkothatunk a magyar parasztság vallásos életéről, szemléletmódjáról, a búcsújárásokról, a különböző kegyhelyek tiszteletéről, a ferences barátok életéről.

Egy személyes emlékekkel kezdem. Amikor az 1970-es években a Vendel-kultusz emlékeit kutattam a Jázságban, adatközlőim a jázsberényi ferences templomba küldtek a Vendel oltár megtekintésére. A templom zárva volt, a templomkertben viszont egy idősebb férfi kapálgatott. Érdeklődésemre elmondta, hogy Kamill testvérnek hívják, és szívesen megmutatja az oltárt. Bevezetett a templomba, s közben - mint tőzsgyökeres jázsági - elmesélt mindent, amit szent Vendelről és a jázsági Vendel-kultusról, szobrokról tudott. Felhívta a figyelmet Szántó Konrád ferences templomról szóló, nemrég megjelent könyvére. Még ezután is egy darabig kapcsolatban álltam vele, adatokat szolgáltatott, könyveket ajánlott, nagyon készséges volt. Most, hogy évtizedek múlva kezembe került a könyve, ez az emlék villant fel bennem egy pillanatra. Rájöttem, hogy egy régi, ősi foglalkozás egyik utolsó képviselőjével hozott össze a sors annak idején.

A ferencesek jázsági működésének igen nagy múltja van. Fontos szerepet játszottak a jázsok keresztény hitre térítésében. Befogadásukat jelzi, hogy Berény lakossága a XV. században templomot és klostrot építtetett a ferencesek tiszteletére.

A ferences barátok a nép közé vegyülve hirdették isten igéit, puritán életfelfogást vallottak, természethez, istenhez való közelséget, s erre saját életükkel mutattak példát.

Kamill testvér jázsági gazdacsaládból (Pórtelek) származott, cipésmesterséget tanult, majd fiatalon, 1929-ben belépett a ferences rendbe (főbb állomásai: Pécs, Baja, Szécsény, Gyöngyös, Jázsberény, élete végén, illetve a könyv írásakor Pannonhalma). Kitűnő búcsúvezető volt, a jázságiakat különböző búcsújáróhelyekre elvezette: Mátraverebély, Máriagyüd, Máriapócs, Petőfiszállás stb. Hívei segítségével építtette fel az Angyalos Boldogasszony jázsberényi kápolnáját, ahol

a híres Porciunkula (a franciskánus rend három ágának: a ferencrendieknek, minoritáknak és kapucinusoknak legnagyobb ünnepe, augusztus 2.) búcsúkat, a Jászság egyik legismertebb búcsújárását rendezik meg. A könyv folklór szempontból sok hasznos adatot tartalmaz. Kamill testvér feladata volt, hogy a ferences kolostorok részére alamizsnát gyűjtsön, *koledáljon*. Gyűjtőútjain bejárta a Baja környéki magyar, német és sokác falvakat és a Felvidék magyarlakta falvait (Boconád, Kisnána, Vécs, Hont, Gyerk, Ipolybalog, Szalatnya, Palást, Ivánbottyán, Léva, Ipolyszécsénke, Zaránk, Tarnaórs stb.). Így került kapcsolatba a falvak népével, mély emberismeretről és finom humorról tanúskodnak megfigyelései, vidám anekdótái, mondái és néprajzi értékű feljegyzései (pl. a szécsényi asszonyok húsvét hajnali Jézus keresése; Rozi ánygó és a barát; a barátá változott számár esete stb.).

Valójában a *koledálás* néprajzi terminológiájához is újabb adatokat szolgáltat, megvilágítja e népszokás egyházi eredetét, és bemutatja gyakorlatát. A háború utáni években mint kitűnő verselő és előadó fontos szerepet játszott a különböző népszokásokban, az 1960-as években a jászberényi lakodalmak, névnapok, disznótorok népszerű vőfélye, mulattatója volt, sőt egyik társával, a kóródi káplánnal egy eredeti hangú disznóbúcsúztatót is írt. Temetéseken előimádkozó és virrasztó volt.

Tudatosan ápolta és terjesztette a világi és egyházi hagyományokat, s mint egy középkori jokulátornak, irányító szerepe volt a nép spontán, közösségi, szellemi életében, hagyományaiban. A vallási néprajz kutatója is sok érdekességet talál a könyvben. Kiemelkedő ebben a vonatkozásban a szerző búcsúvezetői tevékenysége. A búcsú a vallásos népelet egyik legösszetettebb jelensége, amely résztvevőinek nagy lelki élményt nyújt. Élete egyik legfőbb célja a búcsú szervezése volt, főleg a szerzetesrendek feloszlátása után. Belülről láttatja a búcsút, megéreztetni érzelmi emelkedettségét, a vallási alapon való összetartozás fennkölt, magasrendű érzését. Főleg a nagyobb búcsújáró helyeken jut ez a közösségi élmény kifejezésre, ezzel kapcsolatban szép leírásokat, vallomásokat olvashatunk a könyvben.

Például máriapócsi, mátraverebélyi zarándoklatok éjszakai virrasztásokkal. Igazat kell adnunk a kötet kitűnő szerkesztőjének, Sinkó Ferencnek abban, hogy a búcsúvezetést ősi, hagyományos foglalkozásnak tekinti, és a török utáni licenciátus intézményének és hagyományainak továbbélését látja bennük. A paphoz hasonlóan vallási, erkölcsi tevékenységet fejtettek ki a nép körében, eredetileg a pap és tanítóhiányt pótolták, korunkban a nép spontán vallásos életének önkéntes szervezői. Ezért nem véletlen, hogy a kötetben külön fejezet foglalkozik a búcsúvezetőkkel, így többek között a híres jászladányi búcsúvezetőről, Orosz Istvánról is megemlékezik a szerző.

A könyv mindezen túl elsősorban önéletrész, amelyet értő, gondos kézzel Sinkó Ferenc szerkesztett a szerző hozzá írt leveleiből. A válogatás a búcsújárással kapcsolatos visszaemlékezéseket részesítette előnyben, a néprajz- és vallástör-

ténet-kutatók öröme, hasznára. Mindezekon felül élő történelem is ez a könyv, hiszen elsőkézből kapunk képet az ostrom éveiről, a szerzetesrendek feloszlásának körülményeiről, a menekülésről, a háború utáni hányattatásokról.

Ritkán jelenik meg ilyen témájú könyv. Bálint Sándor Orosz István jászladányi szentemberről szóló könyve óta ez az első, amely egy búcsúvezető életébe enged bepillantani. De amíg az tudományos igényű tanulmány egy ősi foglalkozásról és ennek kapcsán a licenciátus intézményéről, addig ez személyes erejű önvallomás, amely belülről láttatja e foglalkozást, így a néprajz- és vallástörténet-kutatás számára kiegészíti, bővíti, mélyíti eddigi ismereteinket.

